

LA CAMPANA DE GRACIA.

DONARA AL MENOS UNA BATALLADA CADA SENMANA.

AQUEST NÚMERO **4** CUARTOS PER TOT ESPANYA.
Y 20 centans paper en l' isla de Cuba.

ADMINISTRACIÓ y REDACCIÓ: Llibreria Espanyola, Rambla del Mitj, núm. 20, botiga
BARCELONA.

PREU DE SUSCRIPCIO: Fora de Barcelona cada trimestre **ESPANYA** 8 rals, **Cuba** y
Puerto-Rico, 16 rals, **Estranger**, 18 rals.

LOS MORTS DE LA REVOLUCIÓ.

Prim

Rivero

ACTUALITATS.

LA REVOLUCIÓ DE SETEMBRE.

om ha de ser possible olvidar-la! La Revolució de Setembre marca una etapa gloriosa en la historia de la llibertat espanyola. En va renegarán d'ella molts dels que la feren: los homes passen y las ideas quedan.

De aquell intrèpit alsament realitzat per tot un poble, 'n resta encare, a més de una ensenyansa sempre saludable, las fecundas llavors de la democracia, cada cop més propicias a germinar. ¿Qué importan sent aixís las apostassias dels homes que 's pudreixen en sa propia corrupció?

Desde 'l 29 de Setembre han transcorregut los successos més trascendentals, coronats en 1875 per la restauració del trono borbónic; donchs bé, los homes que feren la restauració han hagut de buscar ab afany l'esperit de la revolució y han premiat als homes que després de haver derribat la dinastia en 1868, s'han prestat a realarla. Ademés, la Revolució ha deixat solchs molt fondos en las costums y en la conciencia del poble desinteressat.

La Revolució de Setembre viu a pesar d'ells; evolucionaria encare y més tart ó més d'hora alcansará 'l lògic desenllas que tenen sempre las ideas encarnadas en l'esperit de un poble.

Per solemnizar LA CAMPANA DE GRACIA un aniversari tant gloriós, no troba avuy millor medi que escriure una página de historia. Molts incidents dels que acompanyaren l'alsament de Setembre no fixaren prou l'atenció enagenada llavors de triunfal entussiasme. Reproduhimlos avuy y sian los recorts lo nudriment de las esperansas.

PRELIMINARS DE LA REVOLUCIÓ.

Jeya Espanya oprimida y vexada baix lo domini de governs de forsa. L'ex-demagogo Gonzalez Brabo havia hereditat las xurriacas de Narvaez. Partits enters estaven relegats al ostracisme: demócratas y progressistas havian intentat en vá distintas voltas rompre 'l jou de la opressió: la deportació y 'l patíbul estavan a l'ordre del día. Per fi la lluyta legal quedá circumscribita entre 'ls moderats que manavan y 'ls unionistas que protestavan contra tant inaudita tirania. S'ort lo trono d'Isabel a la véu dels unionistas, los més ilustres representants de aquest partit, entre ells los generals Serrano y Dulce, foren un dia deportats a Canarias, nou combustible afegit a la foguera de la conspiració que amenassava arborar l'Espanya entera.

Mes ja no eran sols los desterrats los que conspiravan: un nou element, lo Duch de Montpensier, ansiós de destronar a sa cunyada per cenyir la corona al front de la seva esposa, aportá a la projectada revolució importantíssims elements. Se féu sectari de sos desiguis lo general Topete, jefe de la Esquadra anclada en lo port de Cádiz.

Desde llavors se treballá desesperadament per armonisar las tendencias heterogéneas del general Prim, llavors resident a Lóndres, del demócratas, en sa major part desterrats a Fransa, dels generals deportats a Canarias y del montpensierista general Topete. La ceguera del govern vexant al poble, cada dia més disgustat y desterrant a Montpensier y a la infanta, que passaren a Portugal, hagueren de facilitar l'acort de tants elements disgustats, y a primerís de Setembre, la Revolució, que ja devia haver estallat a principis d'Agost, era de tot punt inevitable.

En aixó la Cort s'havia trasladat a Lequeitio, desde ahont passá a San Sebastian lo 17 de Setembre. Tractava Isabel II de celebrar una entrevista ab l'emperador dels francesos, per prevenirlo contra las pretensions de son cunyat Montpensier, enemich dels interessos del imperi, a títol de príncep de la familia de Orleans. Napoleon no cregué prudent la celebració de l'entrevista.

Aixís fou com D.ª Isabel se trobava a dos passos de la frontera al explotar lo moviment revolucionari.

VIATJE DEL GENERAL PRIM.

Los que desitjavan la Revolució eran tots los espanyols. Se conspirava activament aixís en la Peninsula com en l'extranger. L'Esquadra estava compromesa: l'exèrcit molt minat: los tres partits unionista, progressista y demócrata, disposats a cooperar en la empresa.

Se concertá la manera de reunir als jefes del moviment, y mentres lo vapor mercant *Buenaventura*, fletat per López de Ayala, partia al mando del intrèpit capitá Legier a buscar als generals desterrats a Canarias, lo general Prim, ab qui Topete no hi volia contar, rebia avis de Paul y Angulo y s'embarcava (12 de setembre) en lo port de Southampton a bordo del vapor *Della*, disfressat de ajuda de cámara dels condes de Bar, vestint librea y ocupant un camarot de segona classe. L'acompanyavan en lo mateix barco los senyors Ruiz Zorrilla, Sagasta y Merelo.

Arribá a Gibraltar lo dia 17 y per no ser conegut s'amagá en un tinglado de carbó. Allí fou a trobarlo en Paul y Angulo, indicantli la necessitat de dirigir-se a Cádiz, avants de que arribessen los generals de Canarias per evitar que 'l moviment prengués caràcter montpensierista. En Paul duya previngut lo vapor *Alegria*; pero Prim, temerós de ser descubert si l'acceptava, féu buscar un altre vapor, escullintse l'anomenat *Adelia* de Mr. Bland, un inglés que havia demanat 6,000 duros per aquest servey; pero que al enterarse que 's tractava de portar a n' en Prim a Cádiz, lo cedi gratuítament a condició de que l'hi deixessen estrenye la mà del intrèpit general a qui admirava, sense coneixe'l.

A altas horas de la nit del mateix dia 17, arribá Prim a Cádiz: topá casualment per la bahia ab una llanxa de la fragata *Zaragoza* tripulada per Malcampo, y 's dirigi ab ella a bordo de aquest barco. Topete lo rebé abressantlo, li féu coneixe 'ls compromisos que tenia ab en Montpensier y la resolució que havia pres de no pronunciarse, fins que arribés de Canarias lo general Serrano.

Prim dissimulá habilment sas impresions, segur de ser ell l'iniciador del moviment.

ALSAMENT DE CADIZ Y DE SEVILLA.

L'alsament era de tot punt inevitable. Reinava gran agitació en Cádiz: lo govern estava previngut y Topete tingué de ceder en sos escrúpuls.

A la matinada del dia 18, després de feta la presentació del general Prim a la tripulació de las fragatas, aquestas se colocaren en ordre de combat, disparant la *Zaragoza* 21 canonadas. Los barcos pronunciats eran los següents: fragatas *Zaragoza*, *Tetuan*, *Villa de Madrid* y *Lealtad*; vapors *Ferrol*, *Vulcano* y *Isabel II*; goletas *Edetana*, *Santa Lucia*, *Concordia* y *Ligera* y transports *urca Santa Maria* y vapor *Tornado*.

Lo poble y la guarnició de Cádiz secundaren lo moviment ab gran entussiasme. Unicament l'artilleria 's mostrá reservada. Lo general Merelo se féu càrrech de las forsas terrestres de la plassa.

Topete doná un manifest en lo qual s'hi llegeix aquest párrafo culminant, en justificació del alsament:

«No esperéu bellas de ma ploma; preparéuvs sols a sentir veritats. Anys fá que nostre país desventurat jau sotmés a la més horrible dictadura: nostra lley fundamental está esqueixada; la representació nacional creada ficticiament; los llasos que deuen lligar al poble ab lo trono completament romputs. No es pas precís proclamar eixas veritats; están en la conciencia de tots.»

També 'l general Prim, doná un manifest més ardorós que l'anterior, com ho demostren los següents párrafos ab que comensava:

«A las armas, ciudatans, a las armas!

«Basta ja de sufriments!

«La paciència dels pobles té son limit en la degradació; y la Nació espanyola que si a voltas ha sigut infortunada, no ha deixat may de esser gran, no pot continuar plorant resignadament sos mals prolongats, sense caure en la vilesa.

«Ha sonat, donchs, l'hora de la Revolució, remey heróich, es veritat, pero inevitable y urgent, quan la salut de la patria 'l reclama.

«Principis bastant liberals per satisfacer las necessitats del present y homes suficientment sensats per presentir y respectar las aspiracions del porvenir, haurían pogut conseguir fácilmente, sense necessitat de violentas estrabadas la transformació del nostre país; pero la persistencia en l'arbitrarietat, l'obstinació en lo mal y la perseverancia en la immoralitat que, baixant desde la cima, comensa ja a infiltrarse en l'organisme de la societat, després de haver emponsonyat l'organisme del Estat, convertint la administració en una grangeria, la política en mercat y la justicia en escabell de assombrosos encumbraments, han fet per desgracia tardaneras é impossibles tant saludables concessions y han acumulat la tempesta que al esbotzar avuy arrastrará en sa corrent los dichs que han sigut fins are obstacle insuperable a la marxa lenta pero progressiva que constituheix la vida dels pobles y que han aislat a la Espanya en lo moviment general de las nacions civilizadas del globo.»

En aquest to s'expressavan los iniciadors del moviment, que fou rápidamente secundat pèl Puerto de Santa Maria, San Fernando y demés pobles de la provincia de Cádiz.

Ocupava la capitania general de Sevilla 'l general Vasallo y al disposarse a marxar sobre Cádiz, obehint las instruccions del govern, varen pronunciarse 'l poble y la guarnició acudida pèl segon cabo, general Izquierdo, que a pesar de que venia sent objecte de las sospitas del seu superior, tingué prou manya per dissimular fins al últim moment sos compromisos revolucionaris.

Prim en tant se dirigia a Ceuta y se 'n duya a la guarnició. Al penetrar en la plassa s'encará ab lo regiment de Borbon, desterrat per haver secundat un de sos anteriors moviments, y 'ls dirigi 'l següent bréu discurs:

«Per mi 'us van desterrar; jo vinch a rescatarvos: seguime.»

Y 'l següeren plens d'entussiasme.

ARRIBADA DE SERRANO.

Serrano y 'ls demés generals desterrats a Canarias, no arribaren a Cádiz fins lo dia 19 a la tarde, després de alguns contratemps que seria llarch referir.

Topete feu avinents al duch de la Torre sos compromisos ab Montpensier; pero 'l Duch respongué: «De primer a vence; després tractarem del assumpto.»

Y 'l mateix dia aparegué 'l célebre manifest de la Revolució redactat per la castissa ploma de Lopez de Ayala, que diu aixís:

«ESpanyols:

«La ciutat de Cádiz, alsada en armas ab tota sa provincia, ab l'armada anclada en son port y ab tot lo departament de la Carraca, declara solemnement que nega obediencia al govern de Madrid, segura d'esser leal intérprete de tots los ciudatans, que en lo dilatat exercici de la paciència, no hajan perdit lo sentiment de la dignitat; y resolta a no deixar las armas fins que la Nació recobri sa soberania, manifesti sa voluntat y esta 's compleixi.

«Hi haurá un sol espanyol tant apátich a las desventuras de sa patria que 'ns preguntí las causas de un aconteximent tant grave?

«Si fessém un exámen detingut de nostres agravis més difícil seria justificar als ulls del mon y de la historia la mansuetut ab que 'ls havém sofert, que l'extrema resolució ab que procurém evitarlos.

«Que cada hù repassi en sa memoria y acudiréu tots a las armas.

«Trepitjada la lley fundamental, convertida sempre ans en parany qu' en defensa del ciudatá; corromput lo sufragi per l'amenassa y 'l soborno; la seguretat individual dependent, no del dret propi, sino de la voluntat irresponsable de una autoritat qualsevol; mort lo municipi; pastura l'administració y la hisenda de la immoralitat y de la trafica; tiranizada l'ensenyansa; muda la premsa, y sols interromput 'l universal silenci per las freqüents noticias de las novas fortunadas improvisadas, del nou negoci, de la nova real ordre encaminada a defraudar al tresor, de títols de Castilla vilment prodigats, del alt preu, en fi, a que logran vendres lo vici y la deshonor. Tal es, espanyols, l'Espanya de avuy: qui será que l'aborreixi tant que 's atreveixi a exclamar: «aixís ha de ser sempre?»

«No, no será: basta d'escándols.

«Desde aquestas murallas, sempre fidels a nostra llibertat é independencia, renunciant a tot interés de partit, atents tant sols al bé general, vos cridém a tots a participar en la gloria de realisar-lo.

«Nostra heróica marina, extranya sempre a nostras diferencias interiors, al llansar primer que ningún crit de protesta, demostra clarament que aquí no es un partit qui 's queixa, sino que 'ls clamors ixén de las mateixas entranyas de la patria.

«No tractém de deslindar los camps polítichs: més alta y més senzilla es nostra empresa: lluytém per l'existencia y pèl decoro.

«Volém que una legalitat comú per tots creada, mantinga implícit y constant lo dret de tots: volém que l'encarregat de observar la Constitució no sia son enemich irreconciliable.

«Volém que las causas que influeixen en las resolucions supremas las poguém dir en véu alta davant de nostras mares, de nostras esposas y de nostras fillas: volém viure la vida de l'honor y de la llibertat.

«Volém que un govern provisional que representi totas las forsas vivas del país assegurí l'ordre, en tant que 'l sufragi universal senti 'ls fonaments de nostra regeneració social y política.

«Per realisar nostre propósit irrevocable contém ab lo concurs de tots los liberals, unánims y compactes enfront del comú perill: ab l'ajuda de las classes acomodadas, que no voldrán que 'l fruit de sas suors continui enriquint la interminable série de traficants y favoritos; ab los amants del ordre, si es que desitjan veure 'l establert sobre las molt fermas bases de la moralitat y 'l dret; ab los ardents partidaris de las llibertats individuals, quals aspiracions posarem baix l'amparo de la lley; ab l'ajuda dels ministres del altar, interessats més que ningún en estroncar en son origen las fonts del vici y del mal exemple; ab lo Poble tot; y ab l'aprobació, en fi, de l'Europa entera; donchs, no es possible que en lo concell de las nacions s'haja decretat ni 's decreti que Espanya tinga de viure en la vilesa.

«Retxassém lo nom ab que ja 'ns motejan los nostres enemichs: rebeldes son, sia qualsevulla 'l lloch ahont se trobin, los constants violadors de totas las lleys; y fidels servidors de la patria, los que a despit de tota lley de inconvenients, li retornan son perdit respecte.

«Espanyols: acudiu tots a las armas, única manera d'estolvir l'efusió de sanch, y no olvidéu qu' en eixas circumstancias, en que las poblacions van exercint successivament lo govern de si mateixas, deixan inscrits en la historia tots sos instints y qualitats ab caràcters indelebles. Sigáu, com sempre, valents y generosos. La única esperansa de nostres enemichs consisteix ja en los excessos a que desitjan veure 'ns entregats. Desesperémlos desde 'l primer moment, manifestant ab nostra conducta que hém sigut dignes sempre de la llibertat que 'ns han arrebatat tant inicüament.

«Acudiu a las armas, no ab l'impuls de la rancúnia, sempre funest; no ab la furia de l'ira, sempre debilitant; sino ab la solemne y poderosa serenitat ab que la justicia empunya la seva espasa.

«Visca Espanya ab honra!

«Cádiz, 19 de Setembre de 1868.—Duch de la Torre.—Joan Prim.—Domingo Dulce.—Francisco Serrano Beldoya.—Ramon Nouvilas.—Rafael Primo de Rivera.—Anton Caballero de Rodas.—Joan Topete.»

Lo crit estava donat y la Revolució quedava ben caracterizada. Lo crit de Cádiz tingué eco en tota Espanya.

Lo general Serrano reconcentrá en Córdoba totas las forsas de Andalucia, y en tant lo general Prim, acompanyat de 'n Malcampo, partia a bordo de la *Zaragoza*, y seguit d'altras fragatas, a sublevar lo litoral del Mediterráneo.—Lo dia 23 arribava a Málaga trobantla ja

pronunciada.—Granada, després de un xoch entre la tropa y 'l poble, seguia l' exemple de Màlaga.—Almeria 's pronunciava també a la vista de l' esquadra.—Lo dia 25 aquesta 's trobava davant de Cartagena, qual passa manava 'l general Lassousaye, disposat a defensarse; pero 'l poble se subleva y 'l general sortí de la plassa ab la guarnició. Ans de arribar a Murcia de las tropas se negaren a seguirlo.—Murcia 's pronuncia immediatament; y per tot l' antich regne de Valencia s' alsaren numerosas partidas.

Mentres tant lo duch de Montpensier, que ja 's veyia seu lo trono d' Espanya, demanava un siti en l' Escudra, que li fou negat, per rahons d' alta politica.

LO GOVERN DE LA REINA.

La noticia del alsament caygué com una bomba en la Cort, que llavors se trobava en San Sebastian. Lo odiat Gonzalez Brabo presentá la dimissió, considerantse sense forza per vencia 'l formidable alsament. S' encarregá de formar ministeri 'l general Concha, marqués de la Habana.

Lo territori fou declarat en estat de guerra, dividintse en quatre grans circumscripcions y conferintse 'ls següents mandos: conde de Cheste: Catalunya y Aragó. Calonge, Castilla la Vella, Galicia, Asturias y Provincias Vascongadas. Marqués del Duero: Castilla la Nova, Extremadura, y Valencia. Y Pavia, Marqués de Novaliches, Andalucía.

En tant l' insurrecció cundia rápidamente. Huelva y Badajoz se pronunciavan poch després de Cádiz: lo general Riquelme evitá que s' pronunciés la Coruña; pero no pogué oposarse a la insurrecció del Ferrol (21 de Setembre) promoguda pels vapors *Colon y Caridad*.—Santoña y Santander també s' alsaren com un sol home.

SANTANDER.—BEJAR.

Lo general Calonge, impossibilitat de atacar la plassa de Santoña, núcleo principal de la insurrecció en las costas del Cantábrich, se rebate airat contra Santander (24 de Setembre) al davant de tres mil homes y duas pessas d' artilleria. Sols 300 soldats y un número próximament igual de paisans, mal armats, defensavan la plassa. Resistiren aquestos durant cinch horas y fins agotar las municions, després de lo qual s' embarcaren cap a Santoña. Calonge tingué 31 baixas entre morts y ferits. Derramament de sanch inútil que servi sols per reconfortar per un instant l' abatut esperit de la Cort de Isabel II.

Poch durá l' esperansa dels borbónichs, ja que 'l brigadier Nanetti (28 de Setembre) atacava ab una forta columna la població de Béjar, defensada tant sols per paisans y erissada de barricadas. Després de 8 horas de foch tingué de retirarse a Valljera, sufrint més de 100 baixas y deixant 66 presoners y dos caixas de guerra en poder dels sublevats. Las tropas de 'n Nanetti se cebaren bárbarament en alguns vells, donas y criaturas del barri de la Corredera; en cambi 'ls fills de Béjar tractaren com a germans als soldats que havian caygut presoners.

Alla, com en tota Espanya, fou la Revelució de Setembre la més noble y humana de las revolucions.

BATALLA DE ALCOLEA.

Lo problema resolt moralment en dany dels Borbons, havia de desenllassarse materialment per medi de una gran batalla. Aixís va volguerho l' obstinació dels darrers defensors de D.ª Isabel II.

Per disposició del govern, comensaren a sortir tropas de Madrid. Per cert que 'l general Jovellar en persona dava las contrassenyas als jefes compromesos, destinats a Andalucía.

Lo dia 20 sortia 'l general Novaliches; lo 21 passava Despeña-perros, y fins lo 23 estigué en lo Carpio, Montoro y Pedro Abad, reconcentrant las tropas que l' hi anava expedint en Concha.—Aquest l' hi enviá 'l dia 25 al general Echevarria ab instruccions precisas y 'l plan de la batalla, y fins lo dia 27 no terminá l' organissació de las tropas que havian de atacar als revolucionaris.

Se confiá 'l mando de la vanguardia, composta de 2 batallons de cassadors y un regiment de húsars, al brigadier Lacy: se formaren duas divisions de infanteria de 6 batallons cada una, al mando respectivament de D. Joseph Garcia de Paredes y de D. Joseph Ignasi Echevarria; una divisió de caballeria, composta de dos regiments de llansers, un de corassers y un de cassadors, al mando de D. Miquel de la Vega, y finalment una brigada de artilleria, composta de 8 baterias ó sigan 32 pessas, 24 d' ellas sistema Krupp.

Las forsas del Duch de la Torre constavan de 11 batallons de infanteria de linea, 3 de cassadors, un de infanteria de marina, un de guardia civil, dos de guardia rural, lo primer provincial, los regiments de caballeria de Santiago y Villaviciosa, dos esquadrons de carrabiners y un de guardia-civil, un batalló de artilleria de peu y 'l segon montat, ab 28 pessas d' artilleria, 12 d' ellas sistema Krupp. Organissá aquestas forsas, superiors en quant a l' infanteria; mes inferiors tocant a l' artilleria y a la caballeria, en tres divisions, manadas respectivament pels generals Caballero de Rodas, Izquierdo y Rey.

Novaliches volia retardar l' atac; pero rebé un telegrama apremiant de 'n Concha que li deya: «Es tal la situació de la costa del Mediterráneo, que s' fa abso-

lutament indispensable que V. E. fobtinga demá mateix una victoria.»

Es de advertir que 'l general borbónich prengué per base 'ls datos del Dipósit de la guerra que li havian sigut trasmesos desde Madrid, ab molts indicacions completament equivocadas.

Lo pont de Alcolea, que reb lo nom de uns hostalots adossats al estribo dret del mateix, está extés sobre 'l Guadalquivir en la carretera de Madrid a Sevilla, a 11 kilómetros de Córdoba: es construhit de pedra calcárea negra, té 20 ulls y 340 metros de llargaria: no pot ser enfilat per l' artilleria, ja que forma un ángul, qual vértice está oposat a la corrent del riu. En 1808 un somatén alcansá en aquest mateix pont una senyalada victoria sobre 'ls francesos. A la dreta del riu lo terreno, solcat de torrents y barranchs, es accidentat y está arbrat: a l' esquerra s' extén una gran planura, alterada per uns quants turons que dominan lo pont.

—Cosa de uns 600 metros més avall del pont de la carretera, se troba 'l del ferro-carril. Los forsas revolucionarias varen tallarlo.

Lo plan de 'n Novaliches consistia en apoderarse per sorpresa del famos pont, y tancar l' enemich a Córdoba. Destacá al efecte la brigada de 'n Lacy ab ordre de situarse en Villafranca, poble situat a la dreta del riu dos lleguas més enllá del Pont de Alcolea. Un altra forsa devia apoderarse del pont; pero no pogué lograrho, per havérseli anticipat las tropas de 'n Caballero de Rodas, las que formant l' ala esquerra del exercit revolucionari tenian ademés presas posiciones a l' altra banda del riu.

Durant los preparatius de la batalla, ocoregué un fet salvatge. Un caballer americá anomenat Benjamin Fernandez Vallin, fou detingut per una avansada del coronel Ceballos Escalera. Al escorcollarlo li trobaren alguna proclama, y ans de arribar a Montoro, ahont lo trasladavan prés, l' indicat coronel, lo derribá tirantli 'l caball a sobre y exclamant: —«Matéu a aquest home.» Los soldats lo mataren de dos tiros y un bayonetasso. Desde llavors l' autor de aquesta hassanya va ferse passar per boig.—També a Montoro van fusellar a dos paisans per haver donat un crit de «visca la llibertat!»

La nit avants de la batalla, Lopez de Ayala, en calitat de parlamentari, després de corre 'l perill de ser rebut a tiros per las avansadas del exercit borbónich, portá una patriótica carta del general Serrano al Marqués de Novaliches, invitantlo a evitar l' efusió de sanch. L' emissari fou rebut en Montoro ab molta cortesia; y després de algunas horas respongué 'l Marqués que estava resolt a seguir endavant.

Y a la matinada del 28 ab un dia núvol y plujós comensaren las operacions. Primera contrarietat: com lo pont estava ocupat per en Caballero de Rodas, tal com s' ha dit, la vanguardia de Lacy, havent fracassat la projectada combinació, quedava copada per la brigada Salazar, entre 'l Guadalquivir y 'l Guadalmeñado. Lo general Serrano tingué la noblesa de invitar a Lacy a passarse a las forsas revolucionarias: aquest s' hi negá per pundonor y en un rapt de desesperació anava a suicidarse; pero en Serrano li permeté retirarse ab todas las tropas, anunciantli que evitaria mentres pogués la efusió de sanch, y que únicament quan l' ataquessen respondria a la forsa ab la forsa.

En tant anavan sortint de Córdoba trens y més trens de tropas: las músicas tocavan l' himne de Riego y 'ls soldats aclamavan a 'n Serrano y a la llibertat. Quan Novaliches compregué la situació compromesa del brigadier Lacy, enviá en son auxili la divisió de Echevarria a marxas forçadas. Unidas las forsas de aquest ab las de 'n Lacy y presas las degudas posiciones, Echevarria enviá avis al enemich de que anava a comensar l' atac. Los sublevats passaren a ocupar las alturas que avants tenia en Lacy y a las tres de la tarde en punt rompé 'l foch. Echevarria tractava de guanyar temps per donar lloch a la arribada del gros de la forsa manada pèl Marqués de Novaliches. Al principi 'ls revolucionaris se concretaren a la defensiva; pero comprement Serrano la distancia que separava a las tropas en acció de las demés, empengué l' atac ab gran vivesa. L' acció s' empenya de una manera atemoradora: hi hagué atacs de front y de flanch retxassats al principi ab gran energia: queyan ferits y morts a dotzenas y s' feren descargas casi frech a frech: faltavan los ausilis facultatius, no hi havia botiquins, ni camillas, y lo més trist per las tropas borbónicas es que pèl cantó del Pont de Alcolea, objectiu de 'n Novaliches, no se sentia una sola canonada.

La primera no ressoná fins a tres quarts de cinch de la tarde: per una banda y altra s' extremá llavors l' empenyo, favorint la sort a las tropas de la Revolució. Lo batalló de Barastro que ocupava la dreta de la divisió borbónica perdia una bandera y un gran número de oficials y soldats: l' esquerra estava completament desbaratada y 'l centro se sostenia débilment. En aixó las tropas de una banda y altra comensavan a fraternisar. Als crits de «Visca la reyna!» que ressonavan poch moments avants succehiren los de «Visca Prim!» «Visca la llibertat!» y 'l general Echevarria s' retirava seguit tant sols dels cassadors de Madrid.

En aquell moment, post lo sol, lo pont de Alcolea semblava un volcá. Lo marqués de Novaliches hi havia arribat a un quart de cinch de la tarde ab tota l' ar-

tilleria desplegada en batalla baix la protecció dels batallons de la segona divisió de infanteria formats en columna y la caballeria en las dos alas, disposada a carregar sobre l' enemich, passar lo pont y de-embocar en la planura. Durant lo canoneig se féu fosch. Una bala rasa de 'n Novaliches calá foch a una casa de camp, l' incendi de la qual iluminá 'l camp de batalla, facilitant la defensa del pont, confiada a una companyia de Segorbe manada pèl capitá Swás y a un batalló de Valencia, apoyats pèl resto de las divisions Rey y Caballero y protegits per algunas pessas d' artilleria colocadas en las alturas de la dreta del pont.

Formá Novaliches quatre columnas de atac y la primera, manada pèl comandant d' Estat Major Perez de Meca, s' adelantá cap al pont en acituit tranquila. Lo continer seré de las tropas que avansavan sorprengué als defensors del pont, creguts de que anavan a passarse.—«Visca la llibertat!» cridá 'l capitá Swás per sortir de duptes, a qual crit respongué en Perez de Meca: «¡Visca la reyna!» Minyons, a dormí a Córdoba! Soná una descarga dels defensors de la posició y Perez de Meca, caygué mort: la columna de atac retrocedí: se uniren ab ella la segona y la tercera columna y s' llansaren de nou sobre 'l pont, ab lo Marqués de Novaliches al davant, per animarlos. Pochs moments després queya l' últim defensor de Isabel II gravement ferit en la barra inferior y 'l general Sartorius ab una cuixa atravesada. La ferida del Marques decidí la batalla en favor de la Revolució. Eran dos quarts de nou del vespre. Lo foch continuá debilment y 'l general Garcia Paredes, que s' havia fet cárrech de las tropas borbónicas, avants de mitja nit ordená la retirada.

Las tropas revolucionarias tingueren 130 morts y 300 soldats, 40 oficials y un jefe ferits: los isabelins entre morts y ferits pe deren 2 generals, 4 jefes, 61 oficials y 690 individuos de tropa. Los vencedors foren molt clementes ab los vensuts, recullint los ferits que havian quedat sobre 'l camp de batalla, é invitant als demés, retirats a Montoro, a unirse ab ells, concedintlos tots los honors y las gracias mateixas otorgadas als vencedors.

Més tart, quan en Serrano s' dirigi a Madrid, al davant de todas las forsas, passá al poble de Pinto, ahont se trobava 'l marqués de Novaliches: y l' abressá, prodigantli paraulas de consol. Impossibilitat de parlar, lo Marqués demaná ab senyas ploma y paper, y plé de a grabiment, escrigué la següent frasse: «Admiro a mos vencedors.»

Digne comentari a la batalla que decidí de la llibertat d' Espanya.

CONSEQUÈNCIAS.

Lo crit de victoria ressoná per tota la Peninsula. Isabel II, seguida dels seus, se retirá a Fransa, sola y abandonada, ella que alguns dias endarrera tenia tants partidaris, tants homes públichs y generals favorecuts per sa munificencia! En Madrid y en las demés capitals, en todas las ciutats y vilas y fins en alguns pobles d' escassa importancia s' constituhiren Juntas revolucionarias, la major part de las quals proclamaren los principis democrátichs. Alegria y entusiasme com aquells no tornarán a veures may més a Espanya. No s' cometeren los excessos qu' eran de teme després de tants anys de dura tirania y de mal continguts agravis. Lo poble espanyol, magnánim y generós, sapigué ofegar l' esperit de venjansa, alsantse per sas virtuts morals, al nivell dels primers pobles de la terra.

UN DOCUMENT HISTÓRIC.

«La Junta Revolucionaria provincial de Madrid s' associa unanimesment al crit conforme del poble que ha proclamat:

«La soberania de la Nació.
«La destitució de D.ª Isabel de Borbon del trono d' Espanya.

«La incapacitat de tots los Borbons per ocuparho.
«Pascual Madoz.—Nicolás Maria Rivero.—Amable Escalante.—Juan Lorenzana.—Facundo de los Rios y Portilla.—Estanislao Figueras.—Laureano Figuerola.—José Maria Carrasco.—Marqués de la Vega de Armijo.—Mariano Azara.—Vicente Rodriguez.—Félix de Pereda.—José Cristóbal Sorri.—Manuel Garcia y Garcia.—Juan Moreno Benitez.—Mariano Vallejo.—Francisco Romero Robledo.—Antonio Vallés.—José Olózaga.—Francisco Jimenez.—Ignacio Rojo Arias.—Ventura Paredes.—Eduardo Chao.—Ruperto Fernandez de las Cuevas.—Manuel Pallarés.—Manuel Ortiz de Pinedo.—José Ramos.—Nicolás Calvo Guaiti.—José Abascal.—Manuel Merelo.—Adolfo Joarizti.—Francisco Garcia Lopez.—Bernardo Garcia.—Camilo Labrador.—Miguel Morayta.—Ricardo Muñoz.—Tomás Carretero.—Antonio Ramos Calderon.—Carlos Navarro y Rodrigo.—Francisco Javier Carratalá.—Antonio Maria Orense.»

Molts dels que firman aquest document han mort: altres se mantenen fidels a sos ideals: los que van impresos en lletra cursiva, son los que després de haver derrocat a la mare, avuy serveixen al fill. No 'ls envejém lo paper que representan. La historia tindrà pèl seu nom una picota. L' evidencia es per ells la pitjor de las vergonyas.

PRIM Y RIVERO.

La CAMPANA DE GRACIA publica avuy lo retrato dels dos ilustres patricis, espasa l' un é idea l' altre de la gloriosa Revolució de Setembre. Mentres visqueren, hagerem de combatre alguns dels seus errors; morts, no podém méns de venerarlos.

A LAS HORAS. (Dibuix de J. Lluís Pellicer.)

Los que pagan.

ARE. (Dibuix de Apeles Mestres)

Los que cobran.

¿Qui no ha pecat? Una gran part del partit republicà té de acusarse també de funestas intransigències, y si Prim y Rivero cometeren l' error capital de alsar una monarquia impossible en l' emplaçament destinat a la República, una gran part del nostre partit, seduït per la llum enganyosa de la utopia, s' olvidà desgraciadament dels medis pràctics y racionals, que han donat vida y prestan força a la gran República francesa, constituïda a la fi, després de dos ensaigs infructuosos.

Sia com se vulla, Prim, per son valor personal, per l' energia de son caràcter indomable y per sa fé constant en la llibertat; y Rivero, per haver creat un gran partit democràtic y haver encarnat los drets individuals en la Constitució del Estat, seran eternament venerats en los altars de la llibertat y de la democràcia espanyolas.

P. K.

A situació conservadora s' està esfilagarsant. Calculin que al Sr. Silvela, embaixador d' Espanya a París se li va ocorre fer algunas observacions al govern respecte als cordons sanitaris, a las quals, en Canovas, acostumat a tractar a tothom com als xicots d' estudi, va respondreli ab quatre rebufos.

Y en Silvela, justament ofés, li ha rebutat la dimissió de l' embaixada pels bigotis.

Per un punt s' escorra una mitja.

L' eminent Castelar ha visitat l' invicta ciutat de Bilbao y altres poblacions importants de la provincia de Vizcaya, trobant per tot arreu una acollida cordial, afectuosa y entusiasta. Los elements preparats per festejar a D. Alfonso y que no van servir, per haver desistit del viatge a aquella ciutat, van adquirirlos los demócratas bilbaïns per solemnizar la visita del gran tribuno de la democràcia.

Pero l' govern conservador ha comensat a agafar una enveja que l' corseca. Lo governador de Bilbao ha prohibit tota classe de manifestacions: lo dia de la arribada va agafar a tres ciutadans que donavan vivas a Castelar; y últimament ha destituït als alcaldes y diputats provincials que han anat a saludarlo.

Es l' únich que faltava a la gloria del eminent orador: l' entusiasme del poble no bastava; era precis que s' hi barrejés l' ira del govern.

* *

Alguns periòdics conservadors se desfán en impropis contra l' invicta ciutat de Bilbao, tatanla de ingrata y anti-patriòtica a ella que ha donat tants dias de gloria a la nació, resistent constantment l' esbranzida dels carlins.

L' *Epoca* diu que la propaganda de 'n Castelar es més perniciososa que la conspiració constant de 'n Ruiz Zorrilla.

Y aixís per l' istil tots los conservadors desbarran qu' es un gust, ab la brumera als llabis.

Per lo tant, ja ho sab Sr. Castelar: un viatjet rodó per tot' Espanya, la situació conservadora morirà de la cólera.

A la provincia de Guipúzcoa 'ls carlins han guanyat las eleccions de diputats provincials. Hi ha que advertir que l' govern va protegirlos eficazment contra 'ls candidats liberals.

Are, donchs, quan sentin parlar de alistaments carlistas, procurin averiguar, si poden, de ahont surten las dos pessetas diarias que cobran los compromesos.

A Bruselas hi ha gran excitació ab motiu de las midas reaccionarias que ha pres lo govern clerical, fruit de las últimas eleccions.

Figúrinse que s' han celebrat manifestacions antimonárquicas ab acompanyament de *Marsellesa* y crits de *Viva la República!*—Ademés una matinada va apareixe en las parets del Palácio Real un gran cartellon que deya: *Esta casa se alquila.*

Si per cas lo trono de Bèlgica se 'n va a can Taps, lo rey Leopoldo sempre tindrà l' consol de portar molts clericals al enterro.

Inundacions a Girona, inundacions a Lleyda, inundacions a Tortosa, inundacions a Alcira.

Quan governan los conservadors tot se desborda.

Fins que arribi l' dia de desbordarse l' país en massa

Llegeixin y edifiquinse que la cosa val la pena.

Lo cardenal arquebisbe de Toledo ha deixat una fortuna de nou milions de pessetas.

¿Saben lo que significa aquesta cantitat?

Reduhida a missas de duas pessetas equival a 4.500.000 missas.

Y per dir aquest número de missas, lo cardenal Moreno hauria hagut de viure 12.328 anys y 280 dias, contant ab que ja hagués comensat a dirne, al sortir del ventre de la seva mare.

* *

¡9 milions de pessetas!

La carrera eclesiástica: es a dir, una carrera de abnegació, de sacrifici, de desprendiment, de despreci als bens de la terra....

Ab cardenals per l' istil se comprén que no corri un quarto.

De la iglesia de Castroañe (Leon) va desapareixe la creu de la parroquia... Lo rector estava desesperat; pero la guardia civil obrant ab més tranquil·litat y laudable diligència, va descobrir al presumpt autor del robo.

Que no era altre que l' mateix rector de la parroquia. ¿Qué tal?

Hi ha un alcalde al Pla de Vilafranca qu' es un model d' alcaldes conservadors.

Sobre tot en materia de donar comptes s' hi pinta sol: té una formula que ell ne diu *gastos por... varios conceptos*, que ve al péll per una pila de cosas.

¿Haurá incluit també en aquestos *varios conceptos* los gastos dels tiberis celebrats en los dias de la elecció del senyor Planas?

M' agradaria saberho. L' alcalde de Masquefa té la paraula.

En dos números distints de la CAMPANA DE GRACIA varem ocuparnos del conegut capitalista D. Evaristo Arnús, consignant en lo primer haver negat lo *Teatro lirich* de que es propietari a la comissió de l' premsa que tractava de organitzar una funció a benefici de las familias dels militars fusellats a Girona; y fent algunas consideracions en lo segon sobre la conducta del dit Sr. Arnús en los banys de Betelú, ahont se posá tant en evidència durant la estada allí de D. Alfonso.

Ni en un concepte, ni en l' altre tractá LA CAMPANA DE GRACIA de ofendre a la persona privada de D. Evaristo Arnús, quals dots particulars coneix y aprecia. Al consignar que havia negat lo *Teatro lirich*, sabia la CAMPANA que l' Sr. Arnús havia contribuït ab cinquanta duros a la suscripció oberta per la premsa; y que avants del fusellament enviá repetits telegramas a Madrid, intercedint vivament per la vida dels infelissos sentenciats. Per aixó 'ns estranyá que una persona tant benèfica, no coronés tant hermosas y laudables accions facilitant lo *Teatro lirich* a la premsa, ja que 'ls esforços de aquesta s' encaminavan a consolar a las victimas de una gran desgracia.

Pero aixís y tot respectem la decisió del Sr. Arnús, propietari del *Teatro lirich*, ja qu' en tal concepte fá de lo seu, l' us qu' estima convenient. Are en quan al banyista de Betelú, al home públich que provoca y capitaneja manifestacions políticas més ó menos oportunas, creyém tenir dret a atacarlo ab la mateixa duresa quan menos, ab que 'ls enemichs nostres solen atacarnos a nosaltres, sense que ni la nostra dignitat personal, ni l' nostre bon nom, ni la nostra honradés sufreixin detriment, com no pot haverne suferit dels atacs nostres, ni la dignitat personal, ni l' bon nom, ni l' honradés del Sr. Arnús.

Ja sab tothom que la vida pública extá exposada a la censura pública.... y qui no vulga pols, que no vaja.... a Betelú.

CÓLERA DE REAL ÓRDRE.—No hi ha remey, per més que l' cridan no vol venir; pero la comedia continua.—«¿Qué durará molt?» preguntava un comerciant a un polítich y aquest va respondre:—«Al menos mentres durin los quatre milions de rals concedits al ministre de la Governació per evitar que vinga.»

Per invertir una part de aquesta suma han sortit dos funcionaris del ministeri de la Governació,—en Bosch y Fustigueras y l' Ordoñez—l' un per Tarragona y per Alicante l' altre.

Are, si tenen paciència, s' enterarán del estat de aquestas dugas provincias.

Tarragona.—Població infestada: Mora de Ebro.—Aixó sí, de aquella localitat rebém duas ó tres cartas, assegurantnos que no hi ha hagut un sol cas. Pero aixó no quita: la població ha sigut acordonada.

—Continúan acordonats Cherta, Benifallet y Borjas del Camp. Los vehins de aquesta última població van divertirse de alló més, ja que a causa del cordó no van poder anar a cullir las avellanas que queyan del arbre: va venir una tempestat y l' aygua se 'n va endur més de la mitat de la cullita.

—Los que han agafat lo cólera de debó, son l' alcalde de Benifallet, subjecte a un expedient, porque no va dir que 'ls seus administrats havian agafat l' epidemia; lo *Sufragi*, periòdich de Tarragona, multat ab 50 pessetas per haver desmentit noticias dadas per alguns periòdichs de Madrid referents al cólera; y 'ls individuos de la comissió provincial de Tarragona multats també ab 500 pessetas per barba, per haver elevat una respectuosa instancia al ministre de la Governació dihentli que 's dignés acullir ab reserva las noticias que se li comunicassen referents a l' epidemia.

En vista de aquestas victimas, neguin are que no hi ha cólera.

Lleyda.—Res enterament. Es a dir sí; també hi ha hagut una víctima: l' governador Sr. Camacho, destituït per falta de fé en lo cólera de real órdre.

Novelda.—Suspensió del alcalde, pels mateixos motius.

Elche.—Fam y miseria: grupos de infelissos que 's passejan pels carrers demanat pá. Los qu' están malalts d' enfermetats comunas, diuhen que han agafat lo cólera porque 'ls socorren. Succeheix allí com ab los tormentos de la Inquisició: es tant lo que sufren que al últim han de declarar que tenen lo cólera encara que no l' tingan.

Alicant.—Are va la més negra. Un empleat del carril, malalt de sífilis, va pendre de un plegat un remey que tenia que suministrarse l' per dosis, sobrevenintli un terrible cólich.—Ja tenim un cas de cólera, va dir lo delegat del govern; y contra l' parer dels facultatius y las protestas del malalt y de la seva familia, en un moment en que aquell entrava en una reacció que tal vegada li hauria salvat la vida, va ser trasportat al lassareto en un dia tempestuós, per entre mitj de la pluja y sense deixarli fer testaments com demanava. Lo pobre malalt va morir al arribarhi, certificant lo metje del lassareto, que no havia mort de cólera, y aixó que una persona desconeguda va anarli a oferir déu mil rals porque certifiqués lo contrari.

Lo comers de Alicante, indignat per aquesta farsa que ha costat la vida de un home, ha tancat las botigas y 's proposa donarse de baixa en la matricula de la contribució.

Aixó passa a Espanya.... A Cafreria, no passaria.

—Lo ministre de Gracia y Justicia té manat que 'ls testimonis cridats a declarar no respectin cordons ni lassaretos.—L' espasa de la justicia destruhint l' obra de 'n Romero Robledo ¿que 'ls en sembla?

—Lo ministre de Hisenda está desesperat porque ab aixó dels cordons sanitaris no fá un quarto.

—¿Y donchs quin remey hi ha contra aquesta situació? preguntava un home pacífich.

—L' únich remey conegut fins are contra l' epidemia de real órdre consisteix en votar sempre a gust del govern.

Pero per xó ja cal que aquest no 's descuidi: los governs que 's creuhen més segurs poden morir sino del cólera, de un enfit de bestiesas.

CARTAS DE FORA.—Ab lo concurs de un frare anomenat Pare Pruna s' ha constituït a Camprodón la confraria de las *Hicas de Maria*, venentse unas medallas lo primer dia a 20 quartos, l' endemà a 28 y l' endemà passat a pesseta.—La major part dels pares de las noyas, en vista d' aixó van anarlas a esborrar de las llistas de la confraria.—Lo Pare Pruna digué:—Si 'us diuhen que teniu llana al clatell, responguéu que 'ls que llegeixen LA CAMPANA la tenen als ulls.—Potser sí; pero no li tenen tant que no vegin lo negoci de las medallas.

L' ecónomo de Torelló va pendre una CAMPANA de las mans de un noy que estava a la porta de casa seva, dihentli que anés a la Rectoria que li daria un sant.—Sr. Ecónomo ¿qué no sab lo que diu lo seté manament de la llei de Déu?

¿Qué dirian si véyan un capellá alsant lo bastó y repartint un jaco de garrotadas sobre una pobra dona indefensa? Donchs aixó es lo que ha passat en lo poble de Riera (Tarragona), haventse esbravat lo rector contra aquella infelís, porque, segons ell preten, los fills de aquesta, noys de pòchs anys, li havian tirat unas pedras dintre del hort. Aquí tenen un exemple de paciència y resignació cristianas.

Lo *Círcol de Artesans de Tortosa* mereix un aplauso de tots los amants de la ilustració per haver obert un colégi de 1.ª y 2.ª ensenyansa, incorporat al *Institut provincial de Tarragona*, venent la guerra sorda de jesuitas y clericals.—Aquest acte es una mostra de lo que pot realitzar l' esperit de associació, quan está ben dirigit y s' encamina a fins útils y civilisadors.

Lo rector de Vilaver, mentres estava batejant a una criatura va treure a uns individuos de la iglesia, cridant com si l' temple hagués sigut una taberna.

AL ALTRE MÓN.

Som al cel: assentadets y en actitud bastant íntima, hi ha un parell de personatjes a prop de la porteria.

L' un d' ells es l' ilustre Prim, qu' encara conserva viva aquella fogositat que aquí en la terra tenia.

L' altre es lo noble Rivero, dotat com sempre de xispa y del cop d' ull penetrant propi dels varons insignes.

La conversa, pèl que 's véu, es de materias políticas; acostémnos poch—poch y sentirem lo que diuhen.

—Ab franquesa, Nicolau, diu en Prim; ¿no t' deixa mut la extranya decrepitut d' aquest poble avants tant brau? ¿No arriba a sè incomprendible la rara facilitat ab que la Espanya ha baixat al nivell de lo increible? ¿Te 'n recordas? Setze anys justos han cumplert avuy... ¿Setze anys d' aquell gran dia d' afanys d' esperansas y de sustos! ¿Te 'n recordas d' aquell poble que a tot arreu nos seguia, y cridava y rebullia mogut per un impuls noble? ¿Si 'n varem ser d' aclamats! ¿si 'n vam rebre de presents

de tota lley d' elements
y tota classe d' estats!
Hi havia en mitj d' aquells crits
un sello tal de fermesa;
rajava tanta enteresa
de tots aquells esperits,
que jo més d' una vegada
a mí mateix me vaig di:
No hi ha més; tenim per fi
la llibertat arrelada.
—Y bé, replica en Rivero;
¿qué no ho vés endavinar?
—No, fill, no; 'm vareig errar:
per xó avuy me desespero.....
No sols no han cullit lo fruyt
del arbre *Revolució*,
sinó que 's troban pitjò
que avants del xeixanta vuyt.
¿Si sabias lo que se
d' aquest país desgraciad!...
¿Qué fá temps que no has parlat
ab Sant Pere?—¿Qui? ¿'l portè?
¿Uy! Fá una pila de dias
qu' estém, no diré renyits,
pero si un xich engrunyits ..
res... per quatre tonterias.
—Per xó vius tant ignorant
de lo que avuy passa allí...
Sant Pere t' ho podrà di...
—Au au; ja m' ho estás contant!
—Pues ahi mateix lo vell
m' ho explicava aquí a la porta.
La Espanya —deya— está morta:
no més l' hi queda la pell.
—Mosca! ¿Y es vritat aixó?
—Si, Rivero, per desgracia:
altre cop la teocracia
s' ha apoderat del timó.
Altre cop s' obra 'l martiri
dels verdaders progressistas,
y altre cop los periodistas
son condemnats a presiri.
—¿Qué fan, pues, desde 'l seu puesto
los nostres amichs antichs?
—¿Ay, noy! Los nostres amichs
cobran tots del pressupuesto.
—Pues ¿y en Martos—¿Ell? Callant.
—¿Y en Moret?—Sempre rihent.
—¿Y en Becerra?—Aquest bebent.
—¿Y en Topete?—Aquest menjant.
—¿Y en Serrano?—Tot son ossos.
—¿Y en Sagasta?—D' aquest frare
no 'n parlem, porque la cara
al pensarhi 'm cau a trossos.
—¿Es dir que 'l nostre treball
no té cap defensó allí?
—¿Cóm no descendim d' aquí
y 'ns entorném cap avall!
—Pero ¿qué! ¿en quin temps vivim?
—En un temps de mala fé.
—¿Es dir qu' Espanya no té
cap Riveró ni cap Prim?
—¿Calmat, Nicolau! Confiansa...
y no duptis de la sort:
jo encara guardo en lo cor
una mica d' esperansa....—

Los dos amichs, al se aquí,
s' alsan ab la cara trista,
lleans silenciosament
dugas llágrimas furtivas;
y acostantse hasta al portal
de la vella porteria,
cridan al pobre Sant Pere
que dorm darrera dels vidres,
preguntantli si sab res
de 'n Castelar y en Zorrilla.

C. GUMÁ.

INS lo Papa Lleó XIII ha felicitat al
rey Humbert per sa noble y valerosa
conducta, al anar a socorre perso-
nalment als colerichs de Italia.

Un lector del *Correo Catalan*, es-
candalisat, deya aquest dia:

—Ab tants pasteleros la religió está
perduda... ¿Qui ho havia de dir que al últim fins lo
Papa se 'ns havia de tornar mestis!

Un altre mestis ó pitjò encare: l' arquebisbe de Ná-
pols. En aquella desventurada ciutat lo poble fanátich,
com poch n' hi haja, passava 'l dia fent professons pels
carrers y passas. Donchs bé, l' arquebisbe de Nápolis
ha prohibit las professons, considerant que aquets es-
pectacles donavan pàbul a l' epidemia difundint la
desesperació y 'l terror.

¿Qué me 'n diuhen de un arquebisbe que mira per
la salut corporal de las sévas ovellas fins al punt de
proscriure 'ls remeys espirituals, considerantlos alta-
ment perniciosos?

Germans, aném fent anys,
que 'ls neos morirán de desenganys.

Gran noticia!
Desde primers d' octubre comensará a publicarse un

nou diari constitucional, defensor de la fracció que ca-
pitaneja D. Francisco de P. Rius y Taulet.

Diu que 's titulará: «*El Barcelonés*.»

Mal titol: per responde al seu objecte hauria de ti-
tolarse: «*La primera piedra*.»

A Barcelona hem tingut un altre cas, que pèl *cas*
tampoch ha servit. Una bona dona del carrer de la
Cera vá tenir un cólich *sospitos*: onze metjes ván do-
narli pocas horas de vida, y, en efecte, l' endemá ja
estava bona.

Lo cas vá ser calificat de *Cólera morbo europeo*,
sense atendre per res a las indicacions del marit de la
malalta que 's desganyitava dihent que la seva esposa,
'l dia avants s' havia fet un gran tip de caragols.

Si 'ls metjes haguessen sabut lo que 's pescavan,
haurian calificat lo cas del carrer de la Cera de *Cólera*
morbo caragolat.

Set soldats y un sargento del cordó sanitari ván
passar l' altre dia la frontera, internantse en Fransa.

Han fet com Mahoma: ja que la República no ha
anat a buscarlos, han anat ells a buscar a la República.

Desde 31 de mars fins a la fetxa la vila de Hostal-
rich ha tingut quatre distintas corporacions municipi-
pals interinas, y tres distintos jutjes municipals.

Una idea: ¿No seria convenient que un cop cada sen-
mana, se rifessen los cárrechs, entre tots los vehins de
la població?

Lo general Lopez Dominguez se 'n vá a Andalusia a
fer propaganda esquerrana.

Com més perduts, més testaruts. Després de tot tē
rahó d' anarse 'n a Andalusia, ja que l' esquerra 's
proposa fer l' última *andalusada*.

Resultat dels experiments de 'n Letamendi: que 'ls
microbis no 's destrueixen ni ab ácits ni ab reactius:
que 'l foch es l' únich médi de acabar ab los microbis.

Sempre ho he cregut aixis. Los microbis conserva-
dors no 's destrueixen sinó ab foch.

Un periódich absolutista assegura que 'ls carlins no
's mouhen.

Y replica 'l *Liberal*.

«Pero home de Deu, per anar cada fi de mes a co-
brar la nómina en lo ministeri de Foment, *be 's deu-*
hen moure».

Quan encare existia l' estació de Tarragona un dia
un pagés vá acostarse al despaig dels bitllets dema-
nant una tercera per Cornellá.

—¿Quánt val? vá preguntar.

—Pesseta y tretze.

—¿Me la vol donar per tres rals?

—Ni un xavo menos: aquí no 's regateja.

—¿Posémho a 30 quartos?

En aquell moment toca la campana y l' empleat de
la taquilla tanca la reixeta de una revolada.

—Bah, bah, bah, diu lo pagés... ¡quin geni! no s'
hi pot tractar. M' arribaré a l' estació de més avall
(la de Sarriá) a veure si me la donan més barato.

Cosas d' Espanya:

Varios oficiales del ejército han sigut amonestats per
lo trrrremendissim delicta de dur la gorra alguns mil-
limetros més baixa de lo que marca 'l reglament.

D' aixó 'n dich un gran ministre de la Guerra!
Res de contemplacions: qui la fassi que la pagui.

Pero, se 'm ocorreix una observació:

—Y 'l senyor Quesada ¿perqué no deixa la cartera
de ministre? ¿Qué no véu que l' hi faltan una pila de
kilómetros per tenir la talla necessaria?

Apa, apa: lo que 's mira ab los xichs que 's miri ab
los grans.

A propòsit del cólera: 'ns han fet notar una cosa que
no deixa d' intrigar nos una mica.

Fransa, lloch ahont ha nascut la epidemia tē sis fron-
teras: Espanya, Italia, Suissa, Alemania, Bélgica, y
casi 's pot dir Inglaterra, ja que sols un estret canal la
separa de Fransa.

Las únicas naciones que han establert cordons sanita-
ris son Espanya é Italia, y precisament sols Italia y Es-
panya han sigut contagiadas.

¿Qué tal? ¿cóm quedan los famosos cordons davant
d' aquest fet palmari y evident?

¿Qué hi diuhen ab aixó las Juntas de Sanitat y 'ls
periódichs mèdichs?

Un doctor vá a passar la visita de costum a un seu

malalt, que s' ha mort la nit anterior, sense ell saberho.

Arriba a la casa, que tē mitja porta tancada, y casi
al mateix temps se presenta 'l colxe dels morts.

Vacila una mica y 'l porter li diu:

—Sr. Doctor, si vol veure a D. Sebastiá, no cal que
's cansi pujant al pis... Esperis una mica que are 'l
baixarán.

Los cómichs eran molt dolents, y a pesar de tot ha-
vian d' estrenar una comedia.

—Demanéume perdó, vá dir l' autor que 'ls havia
reunit moments avants de tirarse teló. Demanéume
perdó.

—Ay, ay, ¿y perquè? vá dirli 'l primer galan.

—Es la costum de tots los butxins quan ván a exe-
cutar a un reo.

A LO INSERTAT EN L' ÚLTIM NÚMERO.

1. XARADA.—*Per-si-a-na*.
2. MUDANSA.—*Malta-Falta-Galta-Salta*.
3. SINONIMIA.—*Vas*.
4. ROMBO.

C
P A M
S A L A S
P A L A C I O
C A L A M A N D A
M A C A R I A
S I N I A
O D A
A

5. GEROGLIFICH.—*Per sastres París*.

Ha endavinat todas las solucions lo ciudadá Nas de
punta inglesa: n' han endavinadas 4, Mossen Macari
Macat y Un lector de la *CAMPANA*: 3, Figorio de M., y 2
no més Dos Manxegos.

XARADA.

Ab l' *hu-tres* tinch un total,
que vingué per si cert dos
n' era de sucre ó de sal,
y ell per *tres-hu* de 'n Pascual
me tracta pitjor qu' un gós.

LL. MILLÁ.

SINONIMIA.

—¿Y are, Pep, ¿ahont vás tant tot?
—Vaig al tot, per enviar
dos barrils de tot de bou
que un inglés me vá comprar.

PAM Y PIPA.

ROMBO.

.
. . .
.
.
.
.

Primera ratlla vertical y horisontal: una consonant.
—Segona: nom de una fiera.—Tercera: nom de dona.
—Quarta: un animal.—Quinta: una vocal.

TITÍ DE REUS.

TRENCA-CAPS.

L' ANITA DE CA 'N VRUNA.

Formar ab las precedents lletras lo titol de una xis-
tosa pessa catalana.

MILANÉS DE MASNOU.

GEROGLIFICH.

:: + X
ER
I + X I

DEUHET DE MASNOU.

CORRESPONDENCIA PARTICULAR.

Ciudadans J. Más, Erasme B. y J., y J. Rabe: *Lo que 'ns envian*
no 'ns serveix.

Ciudadans Dos Manxegos, Figorio de M., Nas de punta inglesa,
T. B. Darnius, F. Prat, Un Barceloneti, Pepet de Arenys de Munt,
P. Troli, Arreca-naps, Martí Roca y R., Barberet de Reus, y R. Ru-
mia; *Publicarém una part de las endavinallas y trenca-caps que*
'ns envi in.

Ciudadans Faire-Trop, Arrós y Fideus, y Arengada fresca: *Insere-*
tarém tot lo que 'ns remeten.

Ciudadá S. Gomila: La poesia está bé; la prosa resulta diluhida y
sense novedat.—R. Rumia: Hi anirá 'l quènto.—Pareta: L' articlet
es molt mansoy.—Roch del Rech: Per ser de un principiant no está
mal; pero encare no está prou bé per publicarse.—Bonifaci: La
poesia vá molt bé.—J. R. P.: Aceptém ab gust los dos articles.—Pe-
ret del Carril: La poesia que 'ns remet es molt frívola: aprofitarém
lo primer epigrama.—Un amich de la veritat: No solém ocuparnos
de cap assumpto que no vinga garantit per una firma coneguda.

Ciudadans A. F. y G. Cruzell: P. S. Vilasar y S. F. Granollers;
Quedan servits.

LOPEZ, Editor.—*Rambla del Mitj*, 20.

Barcelona, Imp. de Lluís Tasso, Arch del Teatro 21 y 23.

Lo que vá de ahir á avuy.